

IDEI LA RAMPĂ

■ MONICA
SĂVULESCU

Cînd „totul se poate“...

Întimplarea a făcut să „deschid ochii“ în teatru într-o generație de entuziaști. Un climat prielnic ne-a ajutat să ne formăm în ideea că arta înseamnă dacă nu totul, în orice caz enorm, că teatrul înseamnă dacă nu totul pentru om, dar, oricum, ceva pe-a-proape... În acest sens, tineretenul nostru a fost liniștit, deoarece ea s-a desfășurat pe terenul unor certitudini. Zile și nopți ne petreceam interpretînd un vers din Shakespeare (cu convingerea că o bună înțelegere a lui va echivala cu un tezaur) sau discutînd o metaforă spectaculară de aici sau de alturea, cu sentimentul că misterioasa ei alcătuire tănuiește pentru noi esențiale dezlegări... Nu-i vorbă, mai tîrziu, prin ani, lîngîndu-ne cercul și ajungînd să mai trăim și pentru noi înșine, nu numai pentru a interpreta trăirile altora, am întîlnit fenomenul și prin alte profesii. Un inginer care vede, în canalul de irigație construit în cîmpia Bărăganului, la kilometrul 12, între Slobozia și Ciulnița, o realizare epocală, sau, la fel de stimabil, un apicultor care, în mieirea de albine pe care o prepară, întrevede viitorul omenirii, mi-au fost întotdeauna apropiați, familiari. După cum la fel de aproape îi simt și pe unii dintre studenții de astăzi, care, buchisîndu-l, la rîndul lor, din nou și din nou, pe Shakespeare, își închipuie că... Au ceva minunat și băhîios în acest fanatism al lor, în imbatabilele lor certitudini. Pe care, desigur, le întîmpina cu depline disponibilități, numai că, așa, din cînd în cînd, atunci cînd îmi închipui că nu mă vede nimeni, mai primesc prin colțuri, mai ridic din umeri... Și-mi aduc aminte de acel moment unic, pe care, la rîndul meu, l-am trăit, cînd, dintr-o dată, am realizat că în artă și prin artă, nu chiar „totul se poate“. Are un cadru bine determinat, revirimentul; pentru mine și pentru încă alți cîțiva colegi de breaslă și de generație, el se leagă de numele unuia dintre regizorii de astăzi ai scenei noastre, nume pe care, dacă nu-l rostesc, este numai pentru că atunci, la acea dată, cuvintele lui nu-i mai

aparțineau parcă, pluteau în aer, trebuiau să se ivească, rostite de el sau de oricare altul dintre noi.

Însoteam într-o zi pe străzi liniștitele neliniști sau neliniștitele liniști, bazate pe pasiunea pentru profesie a unuia dintre marii noștri maeștri de teatru, cînd ne-am întîlnit cu un student de-al lui. Acesta părea excedat, era palid: „vă caut de mult, domnule profesor — a rostit aproape sufocat — fiindcă vreau să vă spun ceva. Eu am impresia că teatrul moare“ — a mai avut puterea să îngîime; după care, bineînțeles, am intrat rapid, cu toții, în prima cofetărie, ea să-i dăm un pahar de apă, ea să-l mai ogoim, cît de cît, cu un dulce. „De ce ți se pare, mă, că moare?“ — l-a întrebat apoi profesorul, vîzîndu-l mai întremat. „Cum, de ce?“ — l-a răspuns tînărul regizor, sfîrșit, ca după o mare criză. „Păi, intră, va să zică, unul în scenă, și strigă «tată», iar altul îl ia în brațe și strigă și el «fiule». Și, niurea, totul e de fapt o minciună, fiindcă nu e tăică-sîn și nu e fi-su“.

Nu știu cît de dureroasă pare acum, relatăta, această întîmplare, pe noi însă ne-a marcat, noi, cei prezenți cu acel prilej și mai tîrziu toți ai noștri, tot clanul (deoarece cuvintele au trecut din gură în gură, intrînd în „folelor“) am suferit parcă un adevărat șoc, n-am mai rămas aceiași fericiți din urmă cu cîteva zile. Cu altă mai mult cu cît, la scurt timp, un altul dintre noi a simțit nevoia să-și exprime îndoielile, punîndu-se astfel la adăpost de o mare primejdie care ne păstrea. Eram, din nou, cu toții, însoțiți de maestrul, la o repetiție, într-o sală de teatru. Luera unul dintre cei mai mari regizori ai țării, își expunea concepția asupra unui spectacol. „Și, aici, în final — spune el — am să imaginez o scenă de apocalips...“ „Apocalipsul, pe scenă? — a bolborosit atunci, mirat, în sala goală, unul dintre noi — nu, nu cred că e posibil să realizăm Apocalipsul pe scenă...“

Oricît a încercat profesorul să ne dască-lească — „e convenție, mă, nu fiți absurzi, asta e artă și arta e, toată, convenție“ — de noi nu se mai prindea nimic.

„Nu mai vrem minciună, strigam, vrem numai adevăr, gata cu cortina, gata cu decorul, gata cu luminile colorate și cu benzile de magnetofon, cu care, din culise, vrei dumneata, va să zică, să mă păcălești și să-mi crezi mie stări, gata cu convenția, jos și iarăși jos“.

Și-am ținut-o așa cîțiva ani buni, proclamînd sus și tare că „nimic nu se poate“, pînă într-o zi, cînd întîmplarea a făcut să vedem un spectacol shakespearian (tot Will, săracul!), lucrat în stilul reprezentațiilor Teatrului „Globus“. Și mare ne-a fost uimirea, cînd, la un moment dat, a apărut în scenă un actor și a rostit, fără nici o rușine: „eu sînt Pirinei!“; fiindcă noi ne miram nu atît de enormitatea pe care o

susținea el, ci de capacitatea noastră de a-l crede, de felul cum ne tirau ei, artiștii aceia, pe noi, prin convenții, ca pe niște orbeți.

„Va să zică, se poate, totuși — ne-am spus unii altora, la ieșire, ca pentru a ne consola de o mare pierdere — va să zică, așa stau lucrurile... se poate, deși nu prea se poate... adică, stai să vezi... minciuna... convenția... și, dincolo de ele, de fapt, adevărul... adică...”

Nu-i vorbă, ne mai și maturizaserăm, cât de cît, în acest răstimp, înai trecuseră vreo doi-trei ani peste noi, ceea ce ne permitea acum să acceptăm ceva mai ușor că, uite, și minciuna asta, fir-ar ea a naibii de minciună, tot un fel de viață este, că, de fapt, ea, viața, nu e ruptă în două ca o piinc, adevărul de o parte și minciuna de o parte; or, cine vrea să guste miezul...

„Merge, dom'le, se poate!” — am decretat, și ne-am mutat din nou, cu arme și bagaje, în tabăra din care plecaserăm, ba, mai mult, asemenea tuturor celor încercați de îndoieli, am plătit acum tributul necesar excesului de zel, am devenit mai catolici decît papa, sărind, dezlănțuiți, nu peste un singur cal, ci peste herghelii întregi...

„Vrem convenții — am spus, lăsați convențiile să vină la noi, și enormitățile rostite pe scenă fără să se clipască din ochi, fiindcă ele sînt de fapt iluzii, he-he, co știți dumneavoastră... și decorul, și banda de magnetofon, și luminile colorate... ce lumini? orgă, domnilor, orgă electronică, cu efecte computerizate, sîntem doar în secolul tehnicii, ce mai, cine or fi fost oare neisprăviții care pretindeau acum, în aceste vremuri, teatru cu scena goală, cu actori despuiați, cu decoruri din trei surcele? Vrem

instalații — susțineam, vrem aparate și proiectoare, fundaluri bidimensionale și tridimensionale, cerane, dar nu pe pinză, domnilor, nu, pe aer, imagini în relief, dați-ne utilaje, efecte, aparatură, cu ele să vedeți dumneavoastră de cită artă sîntem noi în stare, de cită emoție, de cită...”

„Naiba știe, poate că o fi nevoie și de voi pe lumea asta — îmi spunea într-o zi un inginer. Voi, adică, ăștia cu ficțiunea... În ultimă instanță, s-ar putea ca omul să simtă nevoia și de ficțiune...” Inginerul tocmai dăduse în funcțiune o mare hidrocentrală și-i urmărisem nesomnul și tracul din noaptea dinaintea inaugurării, apoi îl însoțisem prin nebunia aceea de construcții, agregate, turbine, motoare de mare capacitate, la uriașul lui spectacol, și-acum, văzîndu-l stors, epuizat, într-o stare vecină cu transa, mă hotărisem să-l însoțesc, binevoitoare, și prin lumea paradoxurilor, în care, cine știe ca ce chestie, simțea el nevoia să dea iama.

„Se poate — i-am răspuns, se poate ca omul... nu-i așa... totul se poate. Adică, vezi bine, cînd totul se poate...”

Și, totuși... „ce se mai poate, cînd totul se poate?” — mă întreb și eu, din cînd în cînd, cu cuvintele poetului, care, iertat să-mi fie, dar mie-mi spun cîte ceva. Ce se mai poate în artă, cînd totul se poate, ce se mai poate în teatru, cînd din el este adevăr și cît fals, în raport cu marile, inegalabilele adevăruri ale cotidianului, cită grațuitate și cît sublim, cită viață și cită moarte? Iată întrebări pe care mi le pun seară de seară, cînd... salutînd în stînga și în dreapta cu familiaritate, îmi las paltonul la garderobă.

telex-,,teatru“•telex-,,teatru“•telex-,,teatru“

Studioul „Cassandra”, care, se știe, susține stagiunea bucureșteană cot la cot cu suratele sale mai mari, a prezentat pînă acum șase premiere! Pînă la sfîrșitul stagiunii va mai prezenta încă patru. Zece premiere, așadar, oferite publicului de o trupă mai puțin numeroasă decît a oricărui teatru, care mai are și de învățat pentru dramele de diplomă! Prislea teatrelor nu se dezmente! ● La Teatrul Național din Craiova se repetă piesa Seară de taină de I. D. Sîrbu, în regia lui Dan Alecsandrescu și în scenografia lui V. Pe-

nișoară-Stegaru. Tot aici se repetă o altă piesă în premieră pe țară, Singur în paradis de Mihai Dușescu, regizore fiind Geta Tomescu, iar scenografa, Cleopatra Preduț. ● În librării se găsește volumul „Teatru comentat” de Mircea Ștefănescu. ● După „Tăndărică”, a fost în turnee în R. D. Germană (de data aceasta, la Weimar) Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași. ● La Teatrul „A. Davila” din Pitești a avut loc premiera piesei Mutul și mășlinele de Nicușă Tănase. Direcția de

scenă este asigurată de actorul Valeriu Buciu. Nu s-or mai găsi regizori de profesie pentru piteșteni? ● „Viața românească” (nr. 2 și 3) publică piesa lui Vasile Rebreanu. Pe loc repaus... asasini! E ceva, nu mai sîntem singura publicație care lansează texte dramatice! ● În Italia, la Teatrul „Amfitrione”, a avut loc premiera piesei O scrisoare pierdută de I. L. Caragiale, interpretată de trupa „Nuovo Teatro”, sub conducerea lui Alessandro Ninci. Altă pre-

(Continuare în p. 44)